

*Герт АНТСУ,
Надзвичайний і Повноважний Посол
Естонської Республіки в Україні*

ВАЖЛИВО ВЧИТИСЯ НА ДОСВІДІ ІНШИХ

– Ваша Високоповажносте, чи не змогли б Ви розповісти нашим читачам про те, чому вирішили долучитися до дипломатичної служби?

– Що ж, я трохи не схожий на типових дипломатів, адже майже одинадцять років своєї кар'єри присвятив службі в уряді Естонії. Цей державний орган дещо подібний на Кабінет Міністрів в Україні. Отже, під час роботи в Уряді я відповідав за європейські зв'язки й брав участь в підготовці Естонії до приєднання до Європейського Союзу. Пізніше, коли ми вже мали членство в ЄС, мене призначили головою відділу з європейської інтеграції, а ще за кілька років Міністерство закордонних справ запропонувало приєднатися до команди, бо їм була потрібна людина в Брюсселі. Тож очевидно – якщо більшу частину свого життя працювати над питаннями, пов'язаними з Європейським Союзом, Брюссель рано чи пізно стає головною метою. Кожен прагне опинитися саме у цьому місті, адже там формуються та відбуваються зміни. Крім того, на той час пропозиція представляти Естонію в Брюсселі була для мене доволі перспективною.

– Дипломатична служба має приємні моменти та виклики. Чи не могли б Ви розповісти про схожі ситуації, з якими зіткнулися за час перебування на посаді Посла Естонії в Україні?

– Справді є багато переваг, але й недоліків. Наприклад, переїзд з однієї країни в іншу може бути захопливою і водночас логістично складною справою, особливо для сім'ї, зокрема як було у мене, коли моя дружина працювала в Брюсселі. Зараз же в нас маленькі діти, тому ми живемо в Києві разом, і усе трошки інакше. Хоча, якщо ви небайдужі до інших країн і міжнародних відносин, це найдивовижніша робота, бо перед вами щодня поставатимуть цікаві завдання.



*Герт Антсу, Надзвичайний і Повноважний Посол Естонської Республіки в Україні
Gert Antsu, Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of the Republic of Estonia to Ukraine*

Крім того, дипломатична робота в Україні завжди сповнена різноманітних нагальних завдань. Можна помітити значні відмінності в цій роботі в Україні та в інших, стабільніших, західноєвропейських країнах. Очевидно, такий напружений ритм можна пояснити подіями, що відбуваються в країні: з одного боку – війна на її території, а з іншого – впровадження реформ. Отже, якщо працювати в тому ж темпі, як і в західних європейських країнах, навряд чи вдасться досягнути позитивного результату. Ось чому робота в Україні має бути інтенсивнішою. Водночас це мені й подобається найбільше, дипломатична служба дає можливість стати частиною процесу та бачити все з першого ряду.

– *Пане Посол, розкажіть нам, будь ласка, про те, наскільки роботу в Україні можна порівняти з роботою в інших країнах? Ми знаємо, що Ви представляли Естонію в Бельгії, Швейцарії та Люксембурзі.*

– Я виконував обов'язки Надзвичайного і Повноважного Посла Естонської Республіки в Бельгії, Люксембурзі й Швейцарії, дізнавався про країни переважно з Брюсселя. Безперечно, існує величезна відмінність становища в Україні та інших країнах, переважно в тому, з якою інтенсивністю відбуваються ті чи ті зміни. Крім того, можна чітко простежити інтерес з боку Естонії до того, що відбувається в Україні, адже наразі спостерігається постійне двостороннє переміщення людей між нашими

країнами. Естонці цікавляться Україною, тому чимало експертів приїжджають сюди, щоб надавати консультації, тоді як представники українських установ (зокрема, національної поліції) відвідують Естонію, щоб подивитися на результати наших реформ.

– Відомо, що Естонія входила до складу Радянського Союзу. Ваша Високоповажносте, на Вашу думку, що допомогло Естонії подолати пострадянську кризу.

– Основна причина полягає в культурній спадщині та зацікавленості до навчання серед естонців. У нас багато освічених людей, на яких Захід впливав більше, ніж на інших громадян СРСР. Естонці, особливо ті, що мешкають у Таллінні, мали можливість дивитися фінляндське телебачення ще до здобуття незалежності. Тому люди могли бачити, яким має бути сучасне життя та світ.

По-друге, естонський народ перейняв скандинавську культуру ведення бізнесу й запровадження реформ. Наприкінці 80-х років ХХ століття у нас вже були встановлені ділові контакти з Фінляндією і країнами Скандинавії, тому ми більше відчували вплив Заходу. Ось чому нам вдалося доволі швидко залучити західні інвестиції й перейняти скандинавську культуру ведення бізнесу. Це дозволило уникнути зародження масштабної корупції. Звісно, певні випадки корупції все ж були, у 90-х роках узагалі багато чого відбувалося, але ми змогли швидко її викоринити. Ми впровадили реформи (можна назвати цей процес «шоковою терапією») впродовж 1992–1994 років. Якщо не брати до уваги, що для самих естонців це був економічно непростий період, для країни загалом завжди краще впроваджувати реформи, а не робити популістські кроки.

– Естонія відома завдяки сектору технологій і розповсюдженню мережі інтернет. Чи не могли б Ви розповісти, які, на Вашу думку, принципи естонської інтернет-політики варто запровадити в Україні для розвитку технологічної сфери?

– Сектор естонських технологій можна розділити на два рівні: державний і приватний сектор (підприємства). Говорячи про приватний сектор, мушу зазначити, що Україні вдалося досягнути певних успіхів. На українському ринку чимало ІТ-компаній і, попри те що більшість з них є дочірніми підприємствами західних компаній, це все одно добрий старт для України, адже так можна збільшити кількість власних продуктів на ринку й підвищити додану вартість. Гадаю, уряду України вдалося створити гідні умови для розвитку приватного ІТ-сектора.

З іншого боку, існує державний сектор. В Естонії він особливо розвинутий завдяки електронній системі державного управління, яку вважають найкращою у світі. Отже, українському уряду варто створити подібні умови для того, аби впровадити таку ж систему. Основою естонського



Посол Естонії Герт Антсу ділиться досвідом впровадження електронного урядування в Естонії під час Міжнародного цифрового форуму для громадянського суспільства

Ambassador of the Republic of Estonia to Ukraine Gert Antsu shares his experience in implementing of the e-government in Estonia during the International Digital Forum for Civil Society

електронного успіху є так звана система X-Road. Це спеціальний проект, що з'єднує різні системи та бази даних, що дозволяє налагодити комунікацію й обмін даними між лікарнями, поліцією, міністерствами і судами, з кожним мешканцем Естонії. Наразі естонську систему вже впроваджено у Фінляндії, тож ми утворили своєрідний естонсько-фінський простір. Мені приємно усвідомлювати, що Естонія стала частиною цього процесу в Україні, адже саме естонська компанія, яка розробляла цю систему у нас, виграла тендерні торги на аналогічну роботу в Україні. Українська система електронного державного управління об'єднує роботу всіх міністерств. Цей підхід може здаватися дещо бюрократичним, але зрештою українські громадяни зможуть відчувати переваги від її застосування. Наприклад, окрім процедури одруження, розлучення та купівлі нерухомості, під час яких особа повинна бути фізично присутньою, в Естонії можна робити практично все через інтернет, не виходячи з дому. Це значно економить час, оскільки уряд не вимагає надання однієї й тієї ж інформації двічі. Приміром, коли більше року тому в Естонії народився мій молодший син, він отримав персональний номер в лікарні, тому в уряді Естонії

була вся необхідна інформація і мені не потрібно було нікуди йти, щоб його зареєструвати. Крім того, не пригадую, чи подавали ми якісь заявки на отримання допомоги з догляду за дитиною – мені здається, усе відбувалося автоматично, адже уряд вже мав інформацію про дитину і все, що залишалося зробити – перерахувати гроші на банківський рахунок. Інший приклад стосується податкових декларацій. Естонці подають декларації через інтернет. Для того, аби заповнити свою податкову декларацію, мені знадобилося трохи більше 5 хвилин, і, можу сказати, цей процес можна ще пришвидшити. Тут діє той самий принцип, що й у випадку реєстрації дитини: податковий орган вже має інформацію від банку, де розміщується ваш рахунок (чи від роботодавця), отже, всі потрібні дані вже є у доступі, і вам залишається лише поставити свій підпис. Тож чим більше автоматизованих процесів, тим краще. Уряд Естонії підрахував, що електронна система державного управління дозволяє заощадити близько 2% ВВП на рік, що відповідає обсягу витрат на оборону. Тому завдяки цій системі Естонія може покрити витрати на сферу оборони.

Повертаючись до України, мені хотілося б розповісти про нову електронну систему обміну даних. Вона називатиметься «Трембіта» і вже за кілька місяців буде готова до впровадження (цього року). Як я казав раніше, система об'єднає роботу всіх міністерств, тобто спочатку її розроблять для кожного міністерства, а потім усі вони зможуть встановити зв'язок з іншими системами й установами. Це найважливіше.

– Пане Посол, чи вважаєте Ви, що з розвитком соціальних мереж стало легше займатися публічною дипломатією, і як поширення соціальної мережі й інтернету впливає на дипломатичну роботу?

– Не думаю, що Естонія отримує особливі переваги від соціальних мереж, але водночас вони полегшують роботу у сфері публічної дипломатії. Отже, соціальні мережі мають як позитивний, так і негативний вплив. Опираючись на власні спостереження, можу сказати, що в Україні надають перевагу Фейсбуку, а не Твіттеру. У нашого посольства також є власна сторінка у цій мережі, на неї підписано чимало людей, втім, мені здається, що людям цікавіше спілкуватися безпосередньо з послом. В моєму Фейсбуці сотні друзів з України, я познайомився з багатьма цікавими людьми саме завдяки мережі. Безперечно, соціальні мережі полегшують процес комунікації між людьми, але не варто ними зловживати.

Я створив профіль на Фейсбуці понад 10 років тому, щоб бути на зв'язку з друзями. Втім посол в іноземній державі, в якого є сотні підписників з цієї країни, не може просто висловлювати свої емоції. Іншими словами, не можна сказати, що вам не сподобався рівень обслуговування в ресторані, або ж, що на дорогах багато ям, бо люди казатимуть, що посол Естонії скаржиться, а це негативно впливає на імідж.

Ось чому, з одного боку, соціальні мережі полегшують процес здійснення дипломатичної роботи, а з іншого – ускладнюють особисте життя. Непросто знайти баланс між особистим і професійним. Теоретично усе зрозуміло, але на практиці все виявляється значно складнішим. Наприклад, уявімо, що мені потрібно знайти місцевого виробника вин. З часом я визначився, яке вино смакує мені більше, а тому вирішую поділитися своїм досвідом з іншими. То це буде особиста думка чи професійний коментар? Тому соціальні мережі мають як позитивний, так і негативний вплив.

– 6 квітня 2017 року в Таллінні Міністр культури Естонії Ідрек Саар і Міністр культури України Євген Нищук підписали програму співпраці в галузі культури між Україною та Естонією на 2017–2021 роки. Чи можете Ви докладніше про неї розповісти?

– Я щиро переконаний в необхідності встановлення культурного обміну між двома країнами, адже культура – це потужний засіб, завдяки якому можна дізнатися одне про одного значно більше. Програму співпраці було підписано і, відповідно до неї, в Україні вже виступили виконавці з Естонії, а Естонія прийняла українські ансамблі. На жаль, з огляду на непрості часи в українців не бракує приводів для занепокоєнь, тому культура на задньому плані.

Також варто згадати про естонські фільми. У грудні минулого року ми проводили фестиваль естонського кіно з нагоди 98-ї річниці утворення Естонської Республіки. Хочу відзначити, що кілька естонських фільмів отримали міжнародні нагороди. Останнім часом їх стало цікаво дивитися, тож ми з гордістю ділимося ними зі світом.

Також хотілося б відзначити концерт, який було проведено в Києві в рамках 100-ї річниці Естонської Республіки. Відомий естонський диригент, двоє естонських солістів і київський оркестр влаштували дивовижний виступ в Національній філармонії України.

Отож ми з радістю використовуємо культуру як потужний інструмент дипломатії.

– Пане Посол, як би Ви схарактеризували сучасний стан двосторонніх відносин між Україною і Естонією. Які основні напрями двостороннього партнерства з Україною Ви можете виокремити? На Вашу думку, в яких сферах було досягнуто найбільших успіхів, а що вимагає додаткового опрацювання?

– Якщо стисло, йдеться переважно про політичні відносини, в рамках яких Естонія підтримує Україну в боротьбі з агресором та у її прагненні стати частиною Європейського Союзу. Кажучи про основні напрями двостороннього партнерства, хотів би відзначити підтримку в проведенні реформ та розвитку бізнесу між нашими країнами.

На жаль, події в Україні та стандарти, які постійно змінюються, ускладнюють процес експорту в Україну, що призвело до падіння обсягів двосторонньої торгівлі, порівнюючи з показниками минулих років. Утім існує тенденція до зростання, і я сподіваюся на позитивний розвиток. Попри згадані проблеми, обидві країни мають бути зацікавлені у взаємних інвестиціях, особливо це стосується України, з огляду на унікальну податкову систему Естонії, її простоту й високий рівень прозорості в країні. Враховуючи те що естонська економіка відповідає всім правилам та національним стандартам, українські компанії, виробничі потужності яких частково розміщені на території Естонії, отримують величезну перевагу, адже їхня продукція маркується написом «Зроблено в Європі», що, своєю чергою, дозволить вивести українського виробника на європейський ринок. Крім того, Естонії вигідно вкладати кошти в Україну з огляду на можливість наймати працівників за невелику оплату та територіальну близькість України, порівнюючи з Китаєм або Південно-Східною Азією. Я впевнений, що в майбутньому рівень інвестицій лише зростатиме, тому Україні слід дотримуватися принципів верховенства права, створювати належну судову систему та ухвалювати справедливі й нейтральні рішення.

Ви запитували про недоліки, про те, які сфери потрібно вдосконалити. На превеликий жаль, в Україні є серйозні проблеми з захистом інвестицій. За останні півроку сталося кілька гучних скандалів з двома найбільшими естонськими інвесторами в Україні. Причому в Естонії вони широко висвітлювалися в засобах масової інформації, а от українська сторона не так активно оприлюднювала ці події. В результаті потенційні естонські інвестори стали дуже обережними і навряд чи змінять своє ставлення, доки не будуть розв'язані усі проблеми. Крім того, нещодавно відбувся ще більший скандал, коли Естонію було занесено в перелік офшорних зон, разом з Карибськими островами та іншими офшорними територіями, і це попри те, що Естонію вважають однією з найбільш прозорих країн у світі.



Міністр культури Естонії Індрек Саар і Міністр культури України Євген Нищук під час підписання програми про співпрацю в галузі культури між Україною та Естонією

Minister of Culture of Estonia Indrek Saar and Minister of Culture of Ukraine Yevgen Nyshchuk during the signing of the program on cultural cooperation between Ukraine and Estonia

Торкаючись майбутніх перспектив, я можу з упевненістю засвідчити існування величезного потенціалу для економічної співпраці між інвесторами, але для цього Україні потрібно розвивати принципи верховенства права.

– Естонія відома завдяки економічній прозорості. Чи не могли б Ви пояснити, як це вам вдалося?

– Мені здається, це пояснюється поєднанням таких позитивних рис, як найкраща у світі економіка, надійний уряд, низький рівень корупції та географічне розташування, адже ми тісно пов'язані зі скандинавськими країнами. Більшість наших інвестицій надходять саме звідти, чимало естонців їздять на роботу за кордон у Фінляндію чи Швецію. Ми поважаємо і поділяємо їхню культуру, хочемо бути схожими на них, отже, будь-які випадки корупції є неприйнятними для людей, громадської сфери та ЗМІ.

Що робити Україні? Гарна новина полягає в тому, що не потрібно винаходити велосипед, оскільки в Європейському Союзі, в сучасному європейському світі і навіть у таких пострадянських країнах, як Естонія, було зроблено вже чимало. Тому можна вчитися на досвіді інших.

Щодо Естонії можу сказати – ми вже допомагаємо Україні досягнути належного рівня прозорості. Наприклад, ми започаткували спільний проєкт з НАБУ, в рамках якого естонські спеціалісти в антикорупційній галузі навчатимуть працівників НАБУ. Якщо не вдаватися у подробиці, то Україні слід виконувати вимоги ЄС і МВФ, зокрема щодо впровадження антикорупційного суду відповідно до рекомендацій Венеціанської комісії, оскільки це єдиний шлях, аби знизити рівень корупції в країні та досягнути прозорості в економіці, щоб країною, зрештою, міг пишатися її народ.

– Чи впливає криза на Сході України на стосунки між нашими країнами, зокрема на ділові?

– Беручи до уваги те, що можна побачити в Україні, і те, про що розповідають ЗМІ, можна зробити висновок, що головна проблема для потенційних інвесторів полягає у відсутності верховенства права і війні, втім, останнє не відіграє такої значної ролі в ділових стосунках. Це можна пояснити перш за все локалізацією конфлікту, адже в таких центрах ділової активності, як Київ, Львів чи Одеса, немає війни. Війна швидше впливає на політичні стосунки. Підтримка України завжди була в пріоритеті, а підтримка країни, яка перебуває у стані війни, є ще важливішим завданням. Більша частина естонської допомоги, що становить понад 40%, йде у східні регіони, а її третина надсилається як гуманітарна допомога людям, котрі стали жертвами конфлікту на сході країни, а також тим, хто живе на лінії розмежування. Крім того, ми намагаємося приділяти більше уваги співпраці з Донбасом і постійно шукаємо можливості для поглиблення спільної роботи Маріуполя та Естонії. Отже, криза безперечно впливає на наші рішення та вибір у політичних питаннях.

– *Пане Посол, розкажіть, будь ласка, нашим читачам про естонську підтримку у сфері військової допомоги, чи проводить Естонія підготовку українського війська?*

– Ми справді ведемо підготовку українських військових, і це є важливою частиною нашої співпраці. Наприклад, цьогогоріч ми зосередилися на викладанні англійської мови українським офіцерам. Це значно важливіше, ніж здається, адже володіння англійською – головна вимога, щоб наблизитися до НАТО, а тісна взаємодія з Альянсом має важливе значення для питань, пов'язаних з обороною.

Крім того, наша військова допомога передбачає не лише підготовку, а й реабілітацію військовослужбовців, які зазнали поранень. Можливо, це найбільш помітна частина нашого сприяння, адже ми постійно направляємо в Естонію українських бійців.

– *Пане Посол, чи не могли б Ви розповісти нам про свої захоплення?*

– Одним із найбільших і найважливіших моїх захоплень є футбол. Це моя пристрасть ще з дитинства. Я завжди був прихильником київського «Динамо». Ось чому мене так потішила звістка про моє відрядження до Києва. Це величезне футбольне місто і перше, що я зробив, коли приїхав сюди півтора року тому, – пішов на стадіон.

– *Зараз Ви граєте у футбол?*

– Я грав раніше, але після травми й операції – ні. До травми я завжди був воротарем, бо не відрізнявся доброю майстерністю на полі, а після травми я став звичайним фанатом.

Ще мені подобається оперна музика, і Київ, та й інші українські міста, надає чудові можливості для візитів до опери. На жаль, зараз в мене бракує часу нею насолоджуватися, бо маю двох дітей, віком один і три роки, та коли вони підростуть, я надолужу втрачене.

Крім того, мушу сказати, що життя в нових умовах – це чудова нагода вивчати мови. Ось чому наступним моїм захопленням є вивчення української. Це дає мені змогу читати книжки українською, а ще це дозволяє ґрунтовніше пізнати країну, її культуру і традиції, особливо коли у вас маленькі діти і небагато вільного часу.

– *Пане Посол, чи важко вивчати українську?*

– Усе залежить від середовища. Якщо ви розмовляєте російською і польською як я, тоді, звісно, вивчати українську буде нескладно.

– *Які ще мови Ви знаєте?*

– Окрім естонської, англійської, російської і польської, я також розмовляю французькою, колись говорив данською, хоча з кожним роком вона стає більш «пасивною», як і знання нідерландської, якою я розмовляв, коли виконував дипломатичні обов'язки в Бельгії. Крім того, я можу читати німецькою, втім я б хотів удосконалити свої розмовні навички. Я почав

учити німецьку ще в підлітковому віці. Тоді якраз з'являлося супутникове телебачення, і я мав доступ до німецького. Мені здається, я маю відчуття мови, тому вдавалося вивчати німецьку, не живучи при цьому в Німеччині.

З огляду на це середовище має велике значення для навчання, адже вчити мову в країні її походження значно простіше, ніж робити те саме, скажімо, в Таллінні.

– *Ваша Високоповажносте, Ви були призначені на посаду в Києві у 2016 році. Чи могли б Ви розповісти про свої улюблені місця тут?*

– Одним з найулюбленіших місць є Олімпійський стадіон. Він мені дуже подобається, особливо коли надворі тепло. Взагалі сонячна погода робить мене щасливішим, і це можна пояснити географічним розташуванням Києва – значно південніше за Естонію, і за рахунок кута сонця, який, безперечно, відрізняється від положення сонця в Естонії, мені здається, що я живу десь на півдні.

Також мені подобається Поділ. Це гарне місце для прогулянок і звідси недалеко до Дніпра. На жаль, доступ до річки не з найкращих, і там не так вже й багато облаштованих місць, де можна прошкувати набережною. Тому це велике поле для розвитку. Як от в Естонії, а саме в Таллінні, який є чудовим приморським містом, де ми щойно почали створювати умови для людей, даючи їм більший доступ до моря, що, своєю чергою, стимулює їх частіше вирушати на узбережжя. Тому я сподіваюсь, що в Києві мешканці матимуть такі ж можливості, і це лише питання часу.

Серед інших місць хочу згадати про Львів і Чернівці. Львів – дивовижне місто. Втім, естонцям воно не дуже відоме. Так, вони можуть знати назву або ж чули її десь, але вони навіть уявити не можуть, що Львів – це доволі європейське місто з кавою і солодощами, яке можна легко порівняти з Віднем. Також мене здивували Чернівці, коли я відвідав це місто минулого літа. Воно чимось нагадує маленьке австрійське містечко і знаходиться південніше за Київ. Це дивовижне місто, я обов'язково відвідаю його знову.

Я встиг побувати в багатьох українських містах, утім Україна має величезну територію, а отже, залишається ще багато цікавих місцин.